

Ipsos Public Affairs

The Social Research and Corporate Reputation Specialists

Ipsos Puls Public Affairs

Istraživanje stavova javnosti i dionika o mirovinskom sustavu u Republici Hrvatskoj

- Metodologija istraživanja

- Rezultati istraživanja
 - ⇒ Percepcija stanja i perspektiva mirovinskog sustava
 - ⇒ Odnos prema reviziji mirovinske reforme
 - ⇒ Imidž i povjerenje u obvezne mirovinske fondove
 - ⇒ Odnos prema planiranju budućnosti i mirovine

- Zaključci i preporuke

- Provedena složena studija s četiri komponente:
 1. Kvalitativno istraživanje stavova i percepcije sadašnjih i budućih korisnika
 2. Kvantitativno istraživanje stavova i percepcije sadašnjih i budućih korisnika
 3. Kvalitativno istraživanje stavova i percepcije kreatora javnog mnijenja i stručne javnosti
 4. Kvantitativno istraživanje na uzorku srednjih i velikih poduzeća o znanju i percepciji 3. stupa

- 1. Istraživanje provedeno metodom fokus grupa
 - ⇒ 6 grupa s korisnicima mirovinskih fondova različite dobi, socio-ekonomskog statusa i obrazovanja
 - ⇒ 2 grupe sa mladim osobama/budućim korisnicima (jedna sa studentima, a druga sa nezaposlenim mladima)
 - ⇒ Ispitanici iz Zagreba, Splita i Osijeka

- 2. Kvantitativno istraživanje stavova i percepcije sadašnjih i budućih korisnika
 - ⇒ Anketno istraživanje metodom osobnog intervjua u kućanstvu ispitanika
 - ⇒ Slučajan i reprezentativan uzoraka korisnika mirovinskih fondova te budućih potencijalnih korisnika (osobe koje još nisu stupile u radni odnos) u dobi od 15-65 godina.
 - ⇒ Uzorak je stratificiran prema regiji i veličini naselja. Korisnici su osobe koje rade ili su nezaposlene ali su barem nekad radile. Budući korisnici su osobe koje tek trebaju stupiti u radni odnos (učenici, studenti i nezaposleni).
 - ⇒ Za potrebe istraživanja ciljne skupine (učenici, nezaposleni te osobe s višim primanjima) su pojačane („Boost”) kako bismo osigurali relevantan broj ispitanika za te skupine.

- 3. Individualni dubinski intervjui sa 30 osoba koje su namjerno odabrane prema kriteriju svog javnog djelovanja i utjecaja
 - ⇒ 6 skupina: novinari i urednici, ekonomski analitičari, znanstvenici, akteri na tržištu kapitala, predstavnici gospodarskih interesnih udruženja te nevladine organizacije (potrošačke, sindikati, ljudsko-pravaške)

- 4. Telefonsko istraživanje na uzorku 200 srednjih i velikih poduzeća
 - ⇒ Osoba u poduzeću zadužena za HRM

Rezultati istraživanja

- Percepcija stanja i perspektiva mirovinskog sustava
- Odnos prema reviziji mirovinske reforme
- Imidž obveznih mirovinskih fondova
- Odnos prema planiranju budućnosti i mirovine

Postoji opći konsenzus između građana i stručne javnosti oko stanja mirovinskog sustava

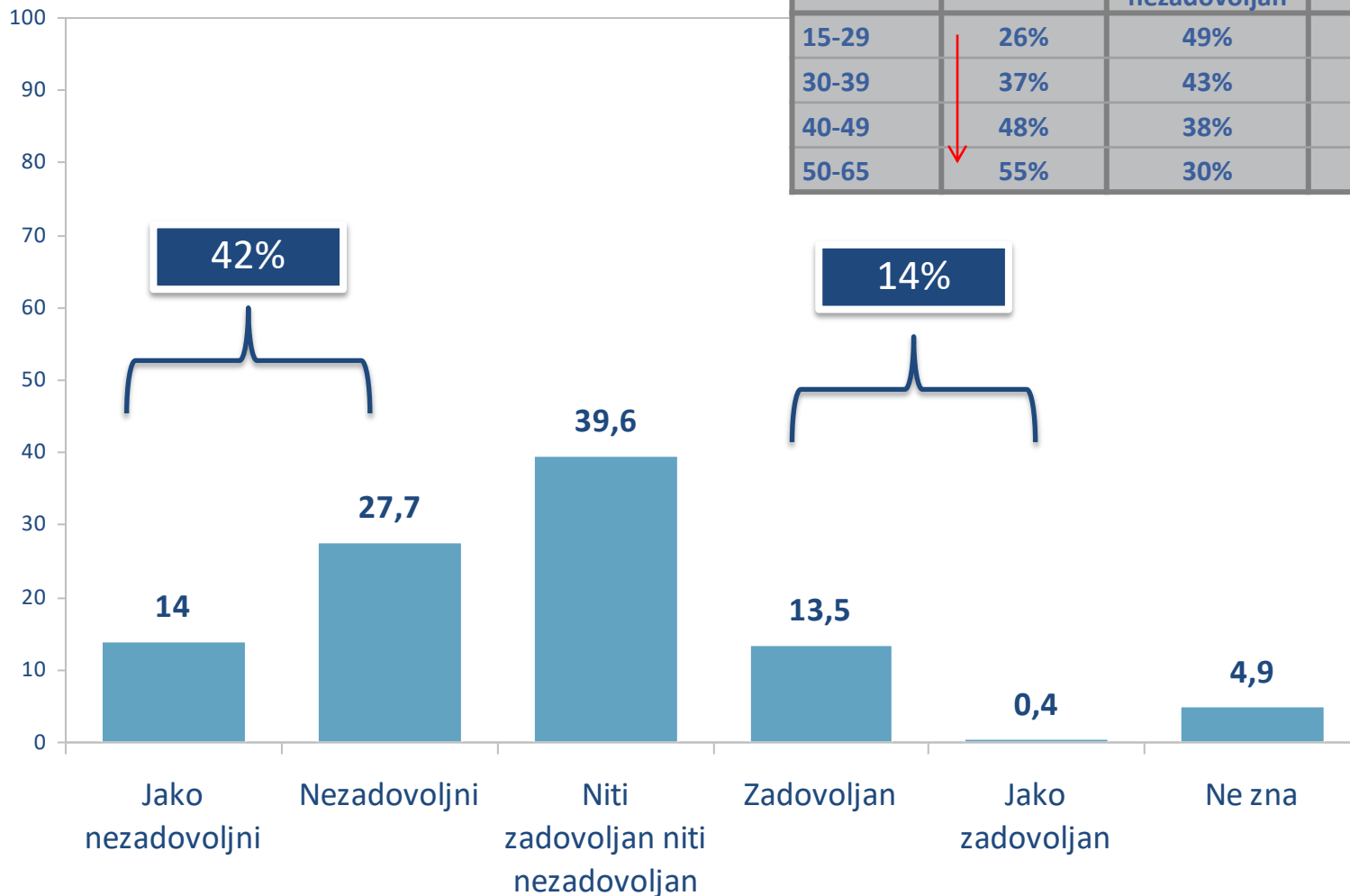
- Građani stanje u mirovinskom sustavu opisuju pojmovi: „poražavajuće“, „na izdisaju“, „neodrživ“, „pred kolapsom“.
 - ⇒ Građani kao razloge takve ocjene navode manjak u prvom stupu koji nastaje zbog
 - Nepovoljnog omjera između broja umirovljenika i broja zaposlenih
 - Poraznog stanja u gospodarstvu, visoke nezaposlenosti
 - ⇒ Spontana percepcija tekućeg deficita 1. stupa je nešto „optimističnija“ od stvarnosti
 - Građani spontano percipiraju da se kroz doprinose prikupi oko 60% do 80% potrebnih sredstava za isplatu mirovina

- Kreatori javnog mnijenja i stručna javnost stanje u mirovinskom sustavu opisuje na sličan način kao „teško“, „neodrživo“, „na rubu pucanja“, „neizvjesno“, „pod velikim pritiskom“.
 - ⇒ Takvi atributi se prije svega odnose na stanje u 1. stupu!
 - ⇒ Međutim, općenito ova skupina ispitanika smatra kako je mirovinski sustav u određenoj prednosti pred drugim sustavima po tome što je to jedini sustav u kojem je pokrenuta ozbiljna strukturna reforma.

Oko 42% korisnika nije zadovoljno mirovinskim sustavom u RH

Opće zadovoljstvo mirovinskim sustavom u RH

<u %>

Dob	Nezadovoljni	Niti zadovoljan niti nezadovoljan	Zadovoljan	Ne zna
15-29	26%	49%	11%	15%
30-39	37%	43%	18%	2%
40-49	48%	38%	13%	1%
50-65	55%	30%	14%	1%

Uzorak: Svi ispitanici
 Pitanje: Općenito govoreći, koliko ste Vi osobno zadovoljni mirovinskim sustavom u Hrvatskoj?

- Kreatori javnog mnijenja i stručna javnost kao ključne probleme u mirovinskom sustavu prepoznaju slijedeće:
 - ⇒ Niske, neadekvatne, mirovine, koje dovode do pada životnog standarda nakon odlaska u mirovinu i smanjenja kupovne moći
 - Stvara frustraciju jer su uplate u mirovinski sustav tijekom radnog vijeka bile uzaludne
 - Tu frustraciju građani (na fokus grupama) verbaliziraju kroz zahtjev za isplatom bruto iznosa plaće kako bi sami upravljali svojom budućnošću
 - S druge strane, postojeće mirovine se za dio umirovljenika mogu smatrati i nezasluženo visokima, s obzirom na visinu uplata, dužinu radnog vijeka i vrijeme umirovljenja, odnosno posljedično dužinu primanja mirovine.
 - ⇒ Sustav indeksacije mirovina štiti umirovljenike od događaja u ekonomskom okruženju, jer se mirovina indeksira za onaj element koji je povoljniji za umirovljenike
 - Posljedično, dodatno se produbljuje tekući deficit u 1. stupu
 - ⇒ Razlike u visini mirovine između različitih kategorija umirovljenika (stari i nivo umirovljenici)
 - To je isprovociralo različite intervencije u mirovinski sustav koje su dijelom anulirale namjeravane učinke mirovinske reforme
 - ⇒ Simbolički problem posebnih prava pojedinih kategorija umirovljenika
 - Manje financijske važnosti, ali ima značajan moralni učinak na percepciju pravednosti mirovinskog sustava

Postoji opći konsenzus između građana i stručne javnosti oko stanja mirovinskog sustava

- Kreatori javnog mnijenja i stručna javnost prepoznaje slijedeće uzroke trenutnog stanja mirovinskog sustava:
 - ⇒ Aktualna ekonomska situacija
 - Ekonomska kriza i kriza javnih financija se poklopila sa rastom troškova mirovinske reforme
 - Mirovinska reforma se temeljila na određenim pretpostavkama o gospodarskom rastu koje nisu ostvarene
 - To ima za posljedicu da pravi značaj i učinci mirovinske reforme se uopće ne mogu sagledati, jer produžena ekonomska kriza stvara „neplanirane efekte”
 - ⇒ Opći karakter socijalne politike
 - Sustav socijalne politike, uključujući i politiku umirovljivanja, potiče izlazak sa tržišta rada
 - ⇒ Demografska kretanja
 - ⇒ Prerani odlasci u mirovinu
 - Posljedica korištenja mirovinskog sustava kao instrumenta kratkoročnih socijalnih mjera tijekom 1990-ih.
 - Postoji bojazan da bi se mogao ponoviti novi val ranog umirovljenja ukoliko se krene u snažniju reformu javnog sektora, pri čemu bi se ponovno kao instrument mogla koristiti rana umirovljenja uz stimulaciju kako bi se smanjio otpor reformi javnog sektora.
 - Posebno negativan učinak interakcije preranog odlaska u mirovinu i demografskih kretanja.

Građani nemaju čvrste stavove o mirovinskoj reformi, ali kreatori javnog mnijenja imaju itekako elaboriran stav

- Kvalitativno istraživanje je pokazalo da korisnici/građani nemaju izraženo mišljenje o provedenoj mirovinskoj reformi:
 - ⇒ Imaju osjećaj da nemaju dovoljno informacija o efektima reforme.
 - ⇒ S obzirom da se o njoj puno ne govori i da nema velikih afera u vezi s tim, zaključuju da je vjerojatno bila dobra.
 - ⇒ Smatraju i da je još rano za ocjenu jer još u mirovinu nisu otišli oni koji su morali ući u novi sustav (kombinacija 1. + 2. stup).
- Kreatori javnog mnijenja i stručnjaci smatraju da je mirovinska reforma jedna od rijetkih reformi koja je osmišljena i pokrenuta prema jasnom modelu, s jasnim ciljevima
 - ⇒ No, tako smatraju da ona nije provedena do kraja, odnosno da se nakon inicijalnih promjena nisu nastavljene ostale promjene koje su bile potrebne kako bi ona ostvarila svoje ciljeve u potpunosti
 - Nije mijenjan tokom vremena omjer u korist izdvajanja u drugi stup – postavlja se pitanje da li taj model uopće ima smisla bez promjene tog omjera – nejasno hoće li uopće biti ostvareni ciljevi reforme (manja ovisnost mirovina o radu tekućih generacija)
 - Implicitni povratak na model sustava međugeneracijske solidarnosti s raznim ustupcima umirovljenicima (povrat duga umirovljenicima, uvođenje dodataka za nove umirovljenike, promjene u sustavu indeksiranja, prespori prelazak na cijeli radni vijek kao osnovu izračuna mirovine itd.)
 - ⇒ Tranzicijski trošak je u konačnici ispao znatno veći, ali zbog političkih intervencija vlasti te loših ekonomskih trendova.

▪ Oni su:

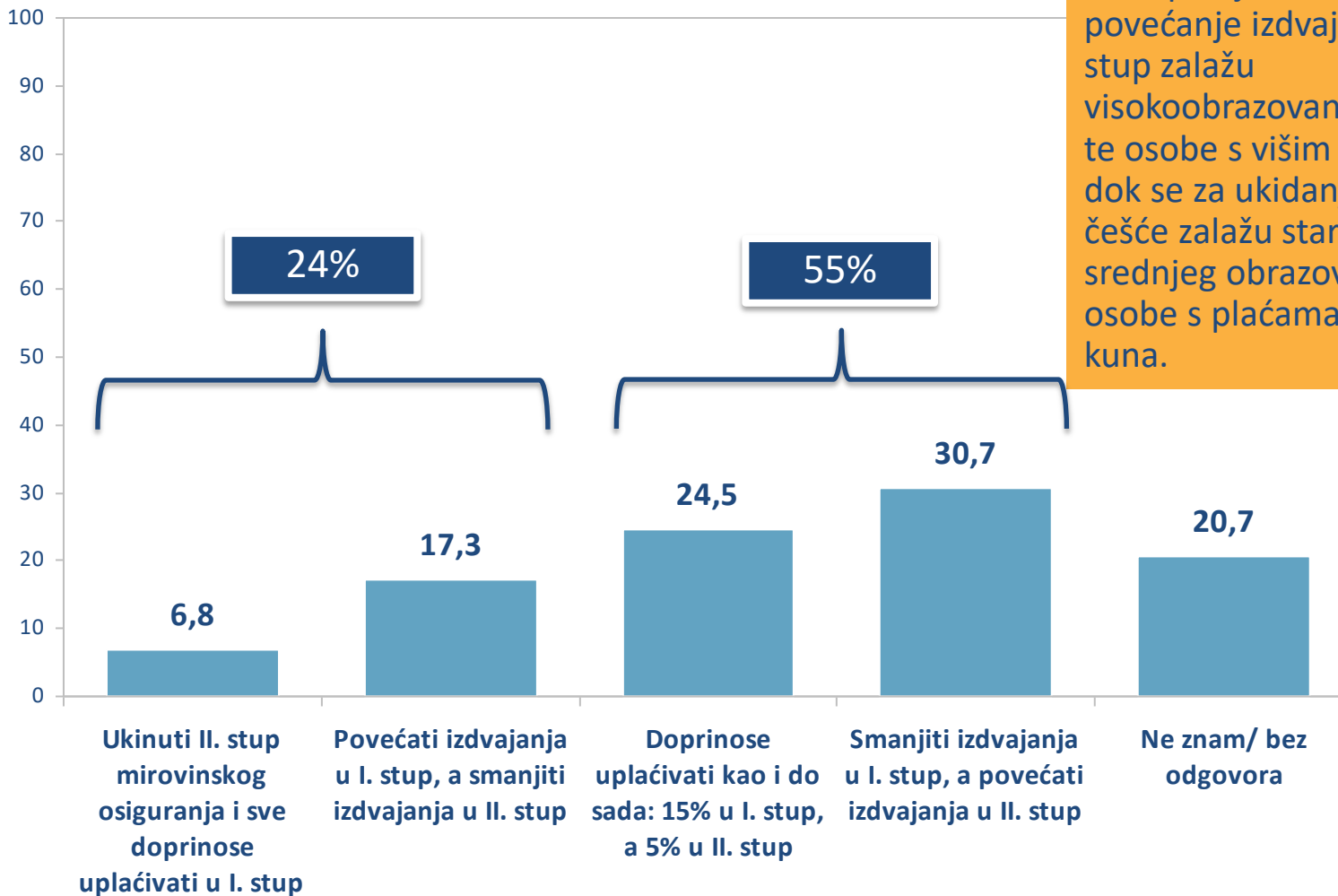
- ⇒ Na simboličkoj razini slanje određene poruke građanima da su sami odgovorni za svoju budućnost i standard života u starosti
 - Na određeni način razbijanje socijalističkog mentaliteta prema kojem se očekuje da država brine za nas.
- ⇒ Stvaranje značajne akumulacije domaće štednje
 - Koja je uglavnom iskorištena za kreditiranje države na domaćem tržištu i smanjenje ukupnog inozemnog duga
 - Ona je imala pozitivan učinak na financijsko tržište i strukturiranje cijene zaduživanja i za poduzetnike
- ⇒ Razvoj tržišta kapitala
 - Razvoj trgovanja na Zagrebačkoj burzi ne bi tekao tom dinamikom bez uloge mirovinskih fondova
 - Stvoren raspoloživi kapital za ulaganje i posuđivanje hrvatskim poduzećima u funkciji razvojnih projekata

- Percepcija stanja i perspektiva mirovinskog sustava
- Odnos prema reviziji mirovinske reforme
- Imidž obveznih mirovinskih fondova
- Odnos prema planiranju budućnosti i mirovine

Relativna većina korisnika smatra da treba smanjiti izdvajanja u I. stup i povećati izdavanja u II. stup

Stav o odnosu uplaćivanja doprinosa u I. odnosno II. stup

<u %>

Iznadprosječno se za povećanje izdvajanja u 2. stup zalažu visokoobrazovani, službenici te osobe s višim prihodima dok se za ukidanje 2. stupa češće zalažu stariji, osobe srednjeg obrazovanja te osobe s plaćama do 3000 kuna.

Uzorak:
Pitanje:

Korisnici mirovinskih fondova

Iznos Vaše mirovine ovisit će o investicijama i prinosu Vašeg obveznog mirovinskog fonda te uplatama Vašeg poslodavca. Trenutno se za mirovinsko osiguranje izdvaja 20% Vaše bruto plaće. Od tih 20%, 15% odlazi u I. stup mirovinskog osiguranja iz kojeg se financiraju mirovine sadašnjih umirovljenika, a 5% se uplaćuje u II. stup, tj. akumulira se na Vašem osobnom računu s kojeg će se isplaćivati Vaša mirovina. Što mislite o ovom odnosu uplaćivanja doprinosa u I. odnosno II. stup? Po Vašem mišljenju, da li bi u budućnosti trebalo:

Više od polovine ispitanika ne bi podržala odluka da se ukine drugi stup

Podrška ukidanju II. stupa

<u %>

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Nedavno su u javnosti počelo govoriti mogućnost ukidanja drugog stupa mirovinske reforme i vraćanje svih mirovinskih uplata u prvi stup, čime bi se na određeno vrijeme značajno smanjio manjak u državnom proračunu, smanjila potreba za uštedama i zaduživanjem države. Ako bi došlo do toga, biste li podržali takvu odluku ili ne?

I u kvalitativno dijelu istraživanja s korisnicima/građanima je prevladalo mišljenje protiv ukidanja 2. stupa, odnosno prebacivanja sredstava u 1. stup

- Kao glavni argument protiv ukidanja 2. stupa i prebacivanja sredstava u 1. stup istaknuta je činjenica da se radi o osobnim sredstvima na osobnim računima te bi to bila neka vrsta nacionalizacije, odnosno „krađe”.
 - ⇒ Oni koji su protiv ukidanja 2. stupa i prebacivanja sredstava u 1. stup kao argument ističu neizvjesnu upotrebu sredstava – **što bi se s njima napravilo?**
 - U pozadini leži nepovjerenje u poštenje i sposobnost političkih elita općenito
 - ⇒ Kao argument protiv ističe se i „zanemarivost” tih sredstava, odnosno kratkoročnih efekt na deficit proračuna

*„**To je samo krpanje. I to kratkoročno.** Oni će uzeti tih naših 5% što su bile u drugom fondu i zakrpat će na bazi jedne godine proračun, i neće se zaduživati. A što iduće godine? Nema više tih 5%. Iduće godine idu autoceste u koncesiju.” (Osijek, 25-35, mladi zaposleni)*
- Kod dijela ispitanika postoji spremnost za prihvaćanje odluke o ukidanju 2. stupa ako bi za uzvrat bili ponuđena dobra kompenzacija
 - ⇒ U pozadini takvog stava se nalazi uvjerenje kako su osobna sredstva na računima izrazito mala, da ga ne osjećaju svojim te da ga „ne vide”, te da na kraju iz tog 2. stupa neće dobiti nikakav značajan dodatak na mirovinu.
 - ⇒ Kompenzacija na koju je ta skupina ispitanika najbolje reagirala bilo je smanjenje PDV-a.

Stručna javnost i kreatori javnog mnijenja su dijelom podijeljeni po pitanju ocjene mirovinske reforme te eventualne njezine revizije

- Ispitanici koji dolaze iz redova sindikata, udruga civilnog društva te etastički orijentirani ekonomisti su kritični prema mirovinskoj reformi te su skloni razgovoru o eventualnoj njezinoj reviziji
 - ⇒ No niti među njima nema izrazitih, ekstremnih zagovornika revizije, oni su više na poziciji pasivnih kritičara, nego aktivnih protivnika.
 - ⇒ Njihovi glavni argumenti protiv trenutnog modela su:
 - Da on nije uobičajen u Europskoj Uniji, pogotovo u starim članicama, gdje jest uobičajena dobrovoljna individualna mirovinska štednja, ali ona nije obavezna
 - Da nije u skladu s Europski socijalnim modelom
 - Da su tranzicijski troškovi preveliki
 - Da cijela reforma nije planirana na realnim osnovama u smisli kretanja gospodarstva
- No ipak većina ispitanika iz skupine kreatora javnog mnijenja i stručne javnosti smatraju da je načelno bila dobra odluka pokretanja mirovinske reforme te da je ključni problem što ona nije provedena do kraja prema inicijalnom modelu u cjelini nego je naknadno došlo do odstupanja i reteriranja u pojedinim segmentima.

Protivnici bilo kakve regresivne intervencije u 2. stup navode niz argumenata protiv takvog poteza

- Većina zemalja je provela intervencije kako bi što brže završili proceduru prekomjernog deficita, no **Europska komisija nikome nije priznala takve transakcije kao smanjenje rashoda**
- **Vraćanje u prvi stup implicitno povećava javni dug prema mladim generacijama** što podrazumijeva i ponovno dodatno porezno opterećenje u budućnosti, jače opterećenje građana i pad konkurentnosti.
- Takvo kratkoročno rješavanje problema samo **daje manevarski prostor da se odustane od ključnih reformi** koje će u srednjem i dugom roku biti ključne za stabilnost javnih financija.
- Nove reforma **odnosno revizija mirovinskog sustava ne bi riješila osnovne probleme poput demografskog stanja i nepovoljnog odnosa radnika i umirovljenika.**
- Postavlja se pitanje **kako će biti riješena mirovina onih koji građana koji su uplaćivali u drugi stup** - hoće li im se taj dio novaca priznati, na koji način će se računati mirovine kad uđu u prvi stup, hoće li im se refundirati ono što su izdvajali te se ulagalo u dionice i druge vrijednosne papire.
- Prijenos sredstava iz drugog u prvi stup također bi morao značiti prodaju imovine mirovinskih fondova. **Posljedično to bi konkretno značilo da bi se te državne obveznice našle na rasprodaji, što bi bio vrlo negativan efekt po državu.**

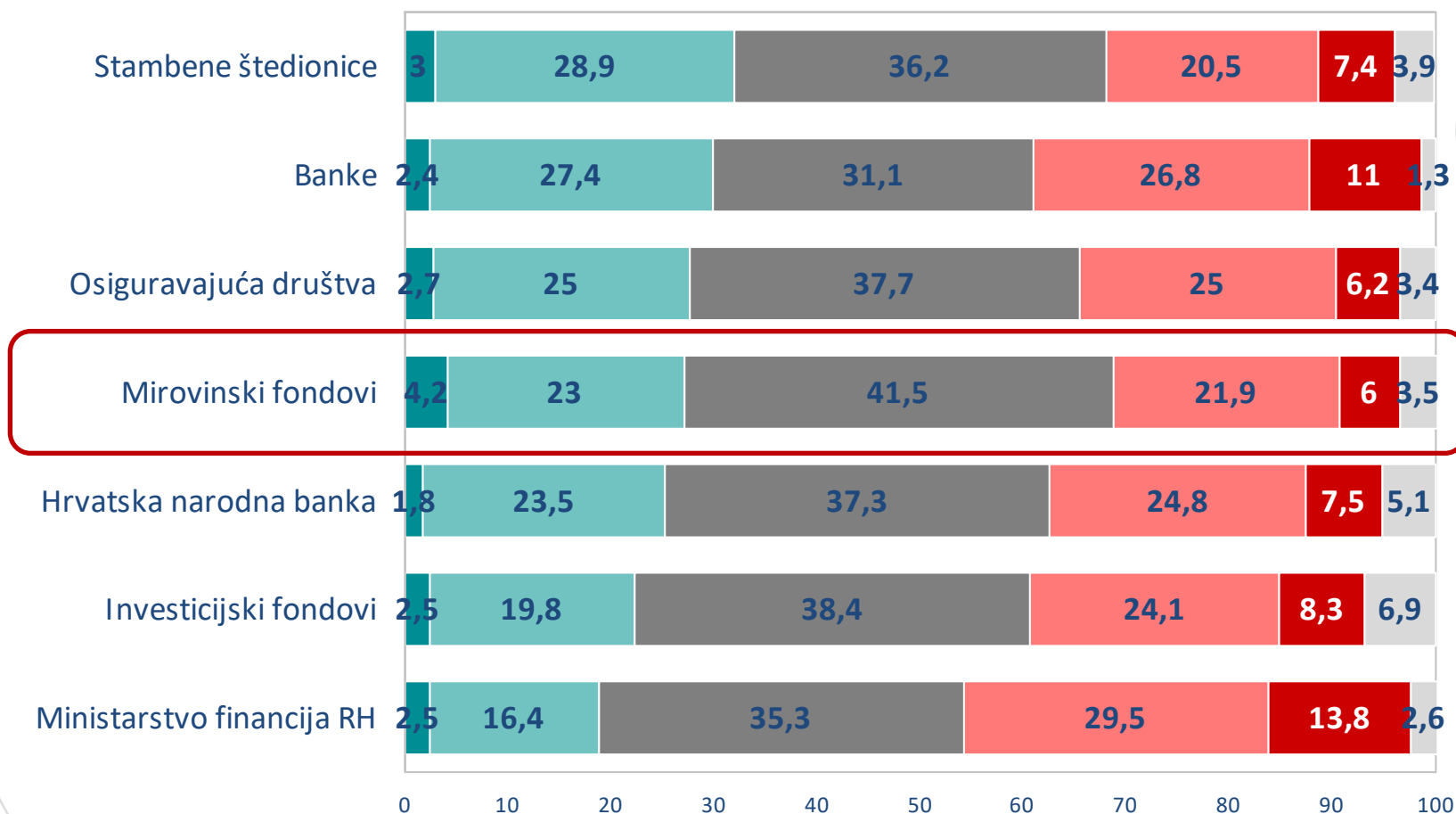
- Percepcija stanja i perspektiva mirovinskog sustava
- Odnos prema reviziji mirovinske reforme
- **Imidž obveznih mirovinskih fondova**
- Odnos prema planiranju budućnosti i mirovine

Najviši postotak građana ima izrazito pozitivan stav o mirovinskim fondovima

Opće mišljenje o akterima u financijskom sustavu
<u>

Nešto pozitivniji dojam o mirovinskim fondovima imaju visokoobrazovani, viših profesionalnih pozicija, ispitanici iz gradova te viših prihoda

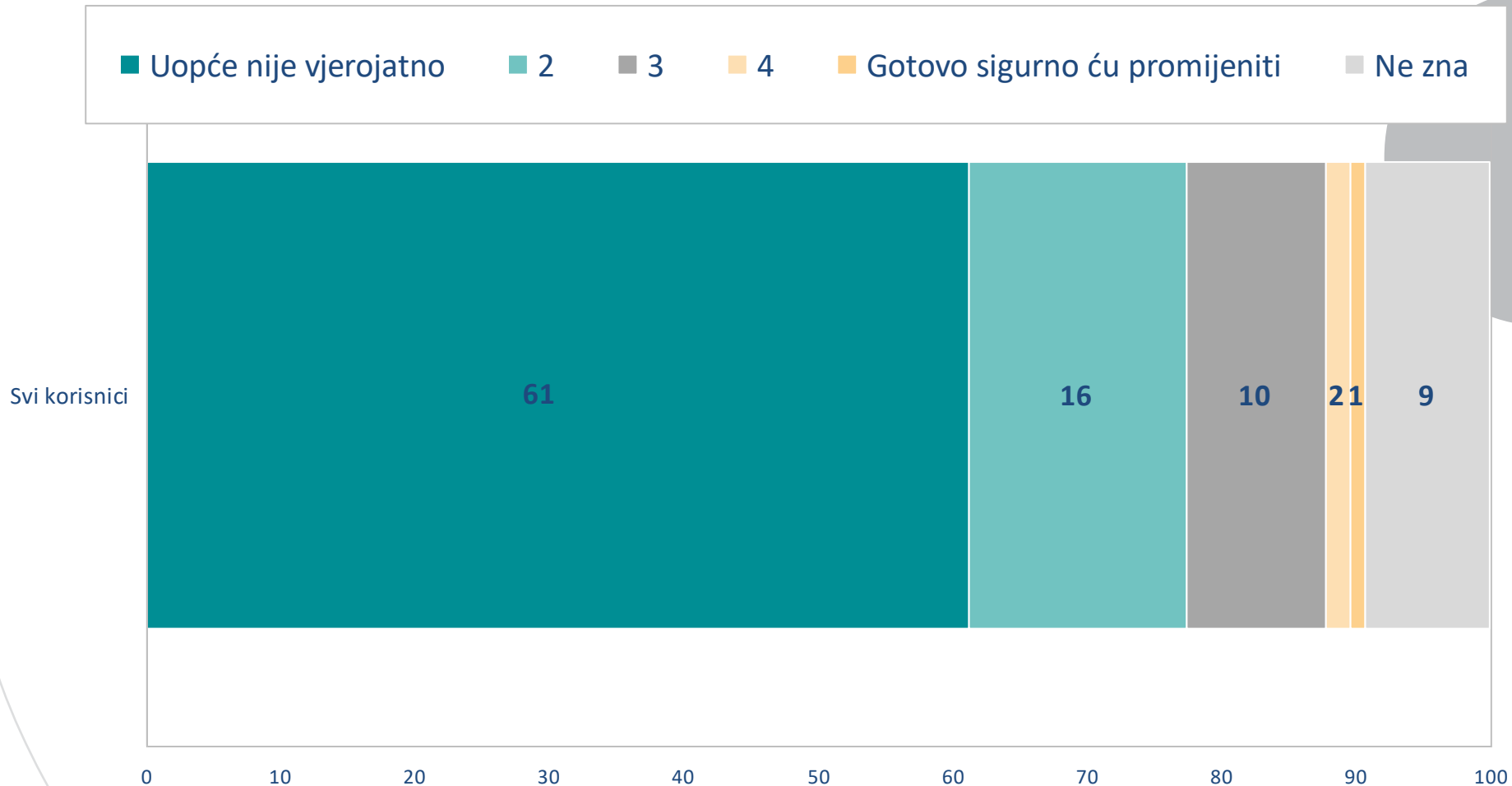
■ Izrazito pozitivan ■ Uglavnom pozitivan ■ Ni pozitivan ni negativan ■ Uglavnom negativan ■ Izrazito negativan ■ Ne zna

Uzorak: Svi ispitanici
Pitanje: Molim Vas da mi za početak kažete kakvo je Vaše opće mišljenje prema svakom od sljedećih aktera u financijskom sustavu. Za svakog aktera mi recite je li Vaše mišljenje o njemu izrazito pozitivno, uglavnom pozitivno, niti pozitivno niti negativno, uglavnom negativno ili je izrazito negativno.

Vjerojatnost promjene fonda

<u %>

Uzorak:
Pitanje:

Korisnici mirovinskih fondova koji znaju u kojem su fondu
Sada me zanima kolika je vjerojatnost da ćete u idućih godinu ili dvije promijeniti svoj mirovinski fond u 2 stupu. Poslužite se sljedećim odgovorima: 1 – uopće nije vjerojatno, 5 – gotovo sigurno ću promijeniti fond.

Stručna javnost i kreatori javnog mnijenja imaju izrazito razrađen stav o društvima za upravljanje mirovinskim fondovima, odnosno fondovima kao takvima.

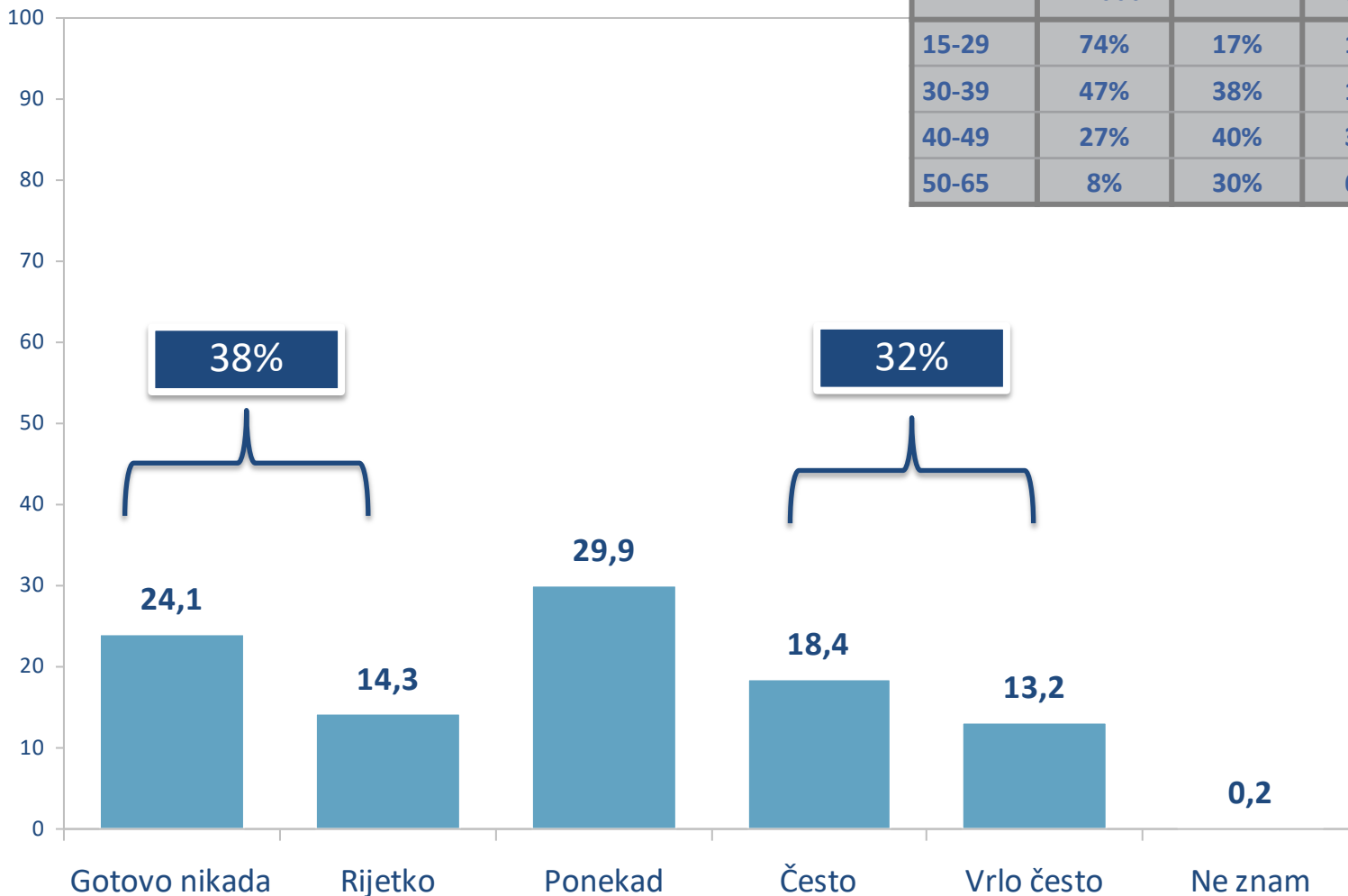
- Kao i u pogledu ocjene cijele reforme, ugrubo ova skupina se može podijeliti u dva tabora, one koji imaju uglavnom pozitivan stav o radu fondova u cjelini te oni koji su u određenim elementima kritični prema načinu na koji se upravlja fondovima te rezultatima koji oni ostvaruju.
- Kao pozitivne strane rada fondova i društava za upravljanje njima navodi se niz elemenata:
 - ⇒ Mirovinski fondovi su imali ključnu ulogu u razvoju tržišta kapitala, te i danas igraju ključnu ulogu.
 - ⇒ Fondovi su napravili solidan posao po pitanju prinosa na kapital.
 - Prinos je stabilan i zadovoljavajući te u skladu s predviđanjima na početku reforme, ili čak možda i nešto veći.
- Sudionici koji imaju nešto negativniji stav o reformi iznijeli su i niz kritika na rada društava za upravljanje mirovinskim fondovima:
 - ⇒ Neki smatraju da fondovi nisu dali puni doprinos razvoju tržišta kapitala, koliko se očekivalo i koliki su bili potencijali
 - ⇒ Taj prigovor je vezan i uz strukturu portfelja (prevelika ulaganja u državne obveznice a premalo ulaganja u projekte u gospodarstvu)
 - ⇒ Kritičari smatraju da prinos na kapital fondova nije zadovoljavajući

- Percepcija stanja i perspektiva mirovinskog sustava
- Odnos prema reviziji mirovinske reforme
- Imidž obveznih mirovinskih fondova
- Odnos prema planiranju budućnosti i mirovine

Građani nisu skloni, pogotovo u mlađim i srednjim dobnim kategorijama, planirati životne uvjete u periodu nakon umirovljenja.

Razmišljanje o umirovljeničkim danima

<u %>

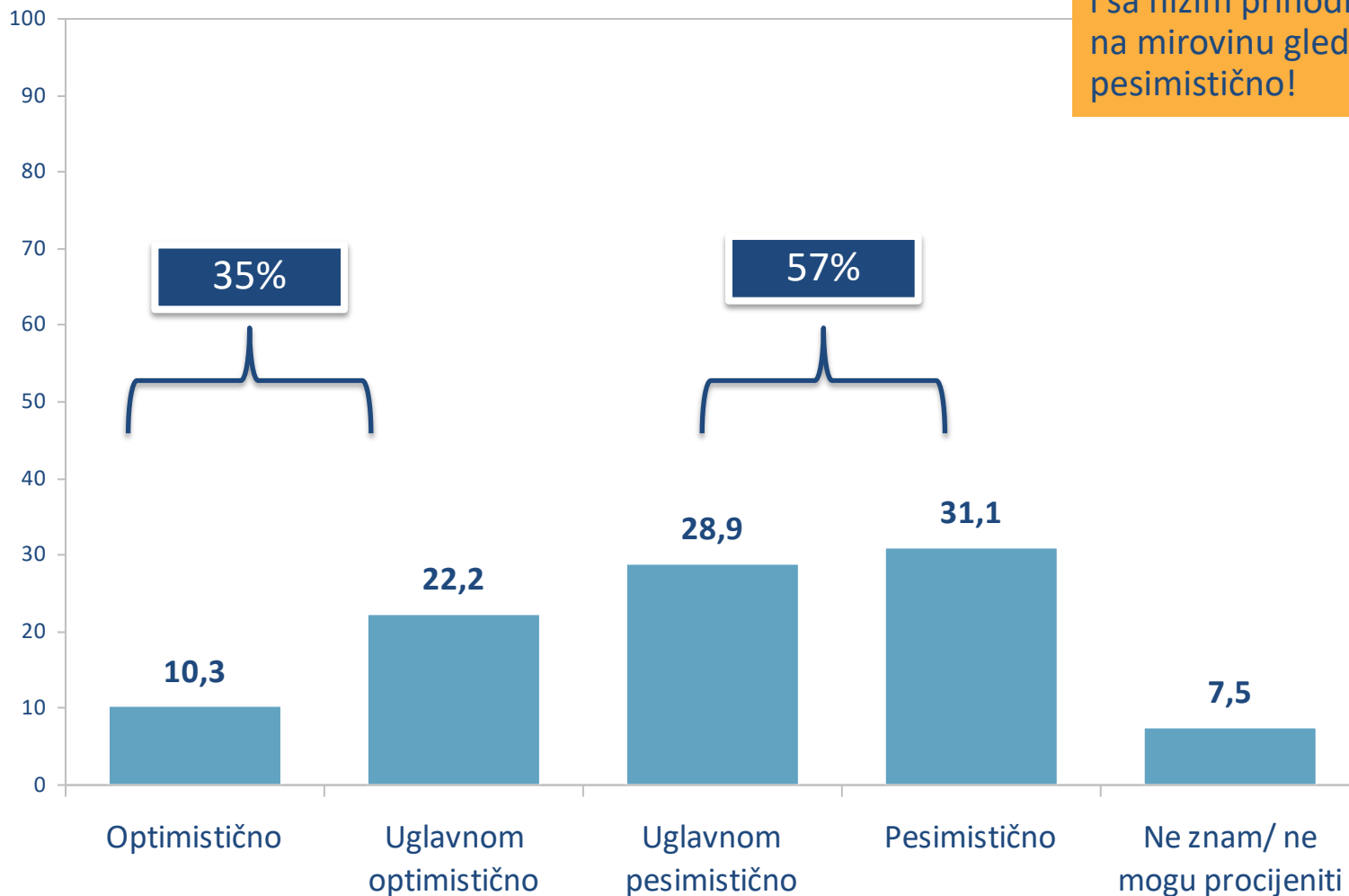
Dob	Rijetko ili nikada	Ponekad	Često ili vrlo često	Ne znam
15-29	74%	17%	10%	0%
30-39	47%	38%	14%	1%
40-49	27%	40%	34%	
50-65	8%	30%	62%	

Uzorak: Svi ispitanici
Pitanje: Jedan dio neizostavne budućnosti zaposlenih, tj. radno aktivnih osoba je mirovina. Razmišljate li ikad o umirovljeničkim danima kao dijelu svojeg budućeg života?

Gotovo 2/3 građana na umirovljeničke dane gleda s pesimizmom

Očekivanja od mirovine

<u %>

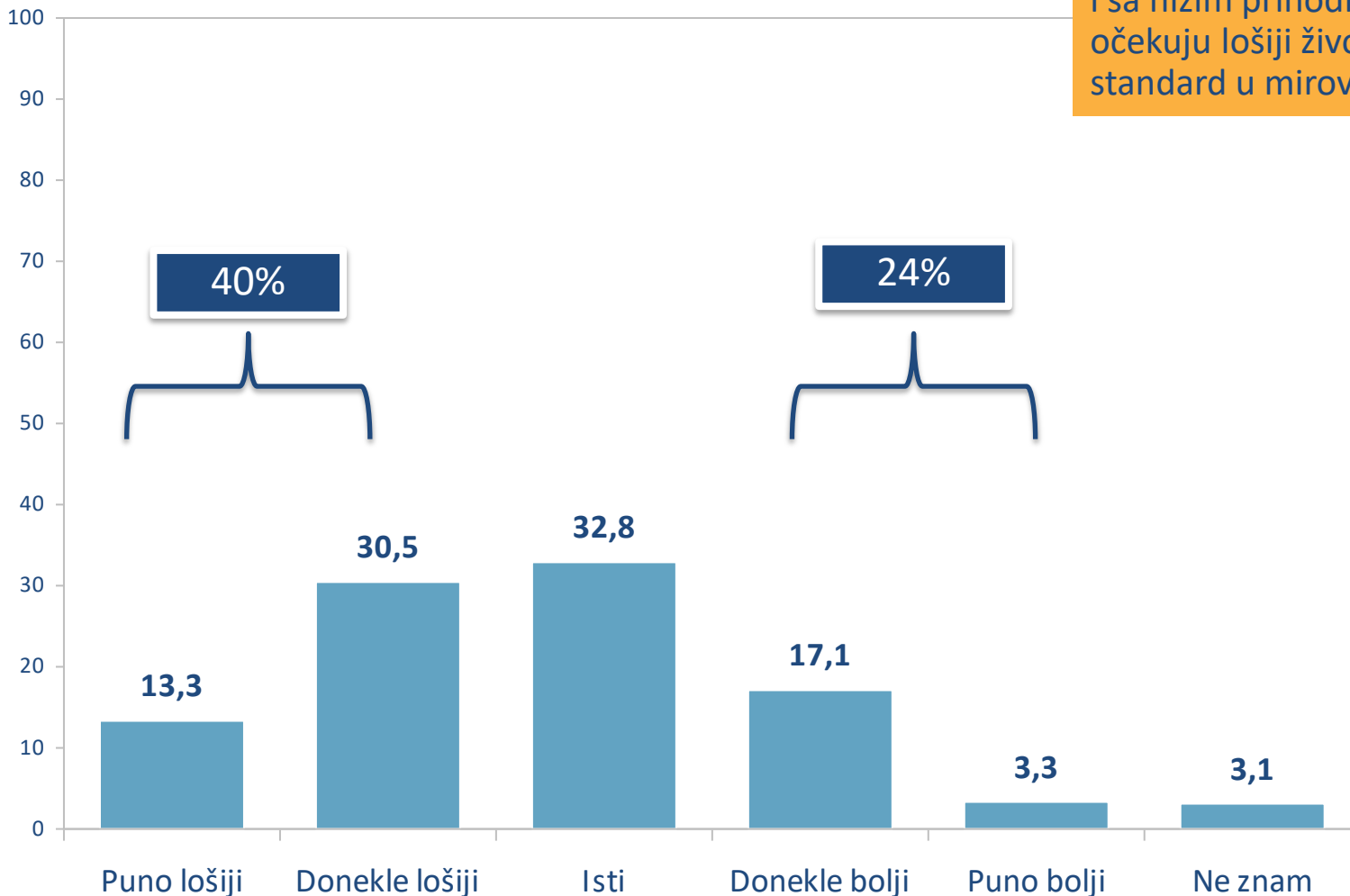
Stariji, niže obrazovani, oni nižeg profesionalnog statusa i sa nižim prihodima češće na mirovinu gledaju pesimistično!

Uzorak: Svi ispitanici
Pitanje: Da li na taj dio svojeg života gledate:

Gotovo polovina građana smatra kako će u mirovini imati lošiji životni standard nego sadašnji umirovljenici

Očekivani životni standard u mirovinu u odnosu na sadašnje umirovljenike

<u %>

Stariji, niže obrazovani, oni nižeg profesionalnog statusa i sa nižim prihodima češće očekuju lošiji životni standard u mirovini

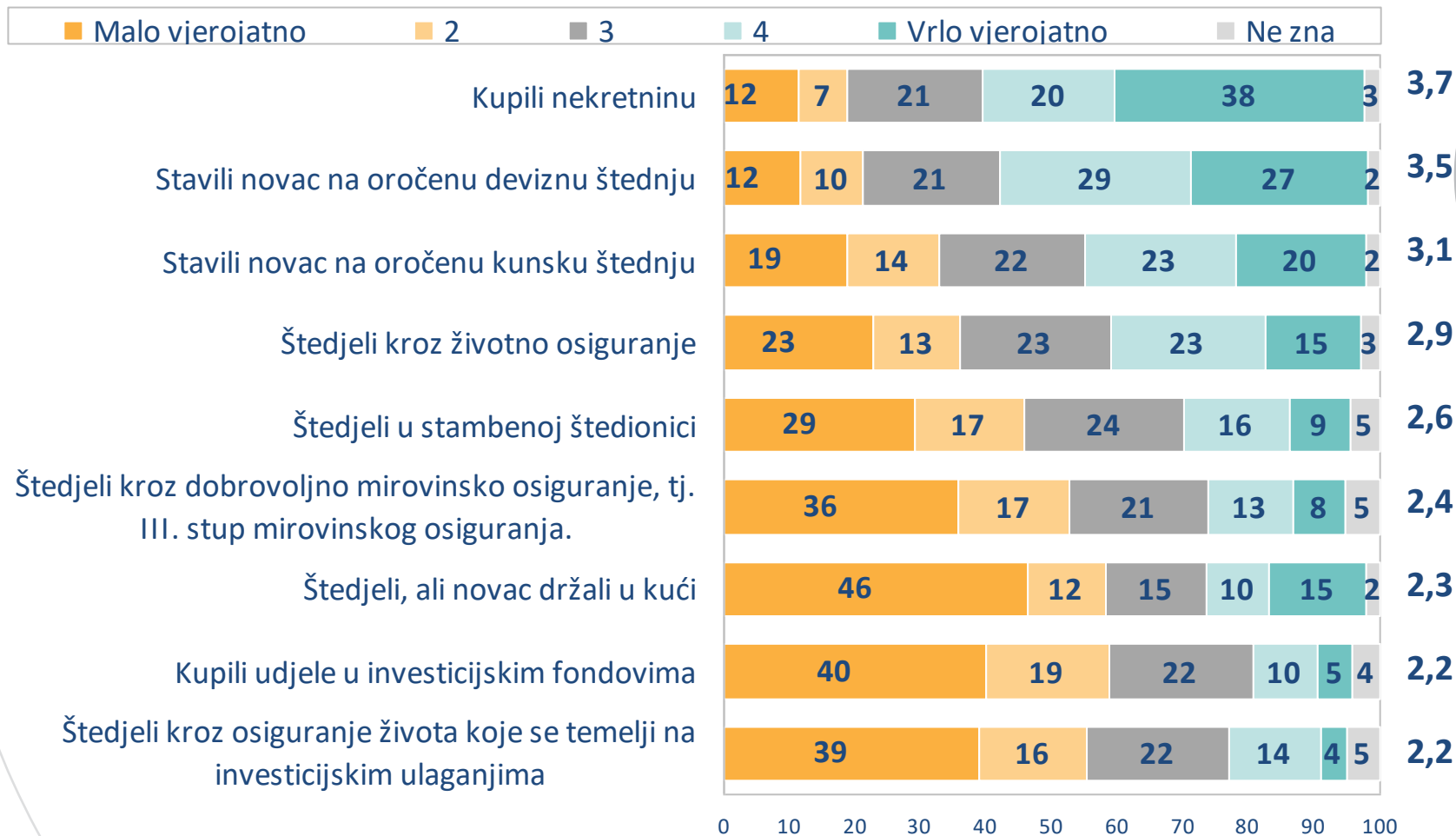
Uzorak: Korisnici mirovinskih fondova
Pitanje: Razmislite sada o životnom standardu sadašnjih umirovljenika. Mislite li da će nakon umirovljenja Vaš ukupni životni standard, u odnosu na prosječni životni standard sadašnjih umirovljenika biti:

Ukoliko bi imali viška novaca većina bi novce uložila u nekretninu ili oročila na deviznu štednju, dobrovoljno mirovinsko ulaganje, investicijski fondovi i osiguranje života koje se temelji na investicijskim ulaganjima su manje privlačni

Raspolaganje s „viškom“ novaca

<u>

Prosjeak

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Recite mi sada koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama vezanima uz dobrovoljnu mirovinsku štednju. Procijenite svoje slaganje na skali od 1 do 5 na kojoj ocjena 1 znači da se uopće ne slažete s navedenom tvrdnjom, a ocjena 5 da se u potpunosti slažete s njom.

Zaključci

- I stručnjaci i građani smatraju da je stanje u (prvom stupu) mirovinskom sustavu izrazito kritično te da je njegova stabilnost i budućnost prilično neizvjesna.
 - ⇒ U pozadini takvog stanja percipiraju se strukturni problemi i strukturne greške koje nije moguće lako i brzo otkloniti. Stoga dominira pesimizam u vezi budućnosti tog sustava.
 - ⇒ Građani očekuju da bi u budućnosti mirovine mogle biti još manje (u odnosu na plaće i troškove života), a stručnjaci smatraju da će biti potrebno poduzeti radikalne i nepopularne poteze.
- Dominantno stajalište među stručnjacima i građanima u radno aktivnoj dobi jest da je mirovinska reforma koja je provedena u periodu između 1999. i 2002. bila potrebna te da je uglavnom provedena prema prihvatljivom modelu.
- Sukladno općem stavu o mirovinskoj reformi, većina stručnjaka i građana se protivi ukidanju 2. stupa ili nekom obliku regresivnog zadiranja u postojeću razinu uplata u 2. stup.
- Dominantan stav među stručnjacima i kreatorima javnog mnijenja jest da su fondovi uglavnom uspješni i da dobro posluju, no postoje disonantni tonovi oko nekih pitanja.
- Istraživanje je potvrdilo kako građani nisu orijentirani na dugoročno financijsko planiranje, te su primarno fokusirani na trenutne potrebe ili slijedeću životnu fazu.